

Οι Ανεξάρτητες Αρχές στην ελληνική οικονομία

Μια μελέτη που ακτινογραφεί τις δεκάδες Αρχές που λειτουργούν στην Ελλάδα και εστιάζει σε εκείνες που είναι πιο σημαντικές για την οικονομία.

Πώς λειτουργούν οι Ανεξάρτητες Αρχές σήμερα στη χώρα μας; Πόσες ακριβώς είναι και ποιον ρόλο επιτελούν; Πώς στελεχώνονται και πώς χρηματοδοτούνται; Πόσο καλά πληροφορημένοι είναι οι ίδιοι οι πολίτες; Η νέα έρευνα της **διαNEOσις**, την οποία υπογράφει ομάδα ερευνητών του **Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)**, με συντονιστή τον γενικό διευθυντή του **Ιδρύματος και καθηγητή στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Νίκο Βέττα**, ασχολείται με τα παραπάνω ερωτήματα, εστιάζοντας κυρίως στις Αρχές που ρυθμίζουν την οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Μεταξύ άλλων, θίγει τις γενικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν, αλλά και τις ειδικές, αφού κάθε Αρχή έχει τα δικά της νομικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά.

Ανεξάρτητες Αρχές στην Ελλάδα

Ιστορία

- Εμφανίζονται με την ίδρυση του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοηλεκτρικής (ΕΣΡ) ως «ανεξάρτητου οργάνου» το 1989. Ακολούθησαν η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) και η Επιτροπή Ανταγωνισμού.

- Το 2001, στο πλαίσιο της συνταγματικής αναθεώρησης, 5 Ανεξάρτητες Αρχές κατοχυρώθηκαν συνταγματικά με το άρθρο 101Α: το ΕΣΡ, το ΑΣΕΠ, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ο Συνήγορος του Πολίτη και η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ).

Λειτουργία

Οι ερευνητές καταγράφουν 26 ενεργές Ανεξάρτητες Αρχές. Τις ταξινομούν σε 4 κατηγορίες, ανάλογα με τη λειτουργία τους.

1.	2.	3.	4.
Αρχές που ρυθμίζουν οικονομικές αγορές, π.χ. ρυθμιστικές Αρχές ενέργειας, αποβλήτων και υδάτων (ΡΑΑΕΥ), σιδηροδρόμων (ΡΑΣ) και λιμένων (ΡΑΛ)	Αρχές για την προστασία δικαιωμάτων, όπως η ΑΔΑΕ, ο Συνήγορος του Πολίτη, ο Συνήγορος του Καταναλωτή και η Επιθεώρηση Εργασίας	Αρχές που αφορούν την εποπτεία της δημόσιας διοίκησης (π.χ. ΑΣΕΠ ή Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο)	Αρχές που δεν εμπíπτουν στις παραπάνω δραστηριότητες, όπως η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) ή η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ)

Αρμοδιότητες

Ανάλογα με την εκάστοτε Αρχή και το αντικείμενό της, υπάρχει σημαντική ποικιλία στη δραστηριότητα. Οι Ανεξάρτητες Αρχές μπορεί να:

Σκοπιμότητα

Διασφάλιση της προστασίας ατομικών δικαιωμάτων, π.χ. το απόρρητο του ιδιωτικού βίου.

«Θεσμικά αντίβαρα» σε παραδοσιακές δομές του κράτους, τις οποίες έχουν ως σκοπό να ελέγχουν με αμερόληπτο και αξιόπιστο τρόπο.

Αποτελούν εξειδικευμένους, τεχνικά κατάρτισμένους φορείς, οι οποίοι ρυθμίζουν αγορές, συνήθως κοινής ωφέλειας, όπως είναι η ενέργεια, οι μεταφορές ή οι τηλεπικοινωνίες.

Συμμόρφωση με οδηγίες της ΕΕ.

Εγγυήσεις

Οι Ανεξάρτητες Αρχές λειτουργούν ανεξάρτητα από την εκτελεστική εξουσία. Μεταξύ άλλων, οι εγγυήσεις τους περιλαμβάνουν:

- Θτεία μελών ορισμένης διάρκειας χωρίς δυνατότητα ανάκλησης
- Ειδική διαδικασία επιλογής των μελών
- Υπαρξη ασυμβίβαστων ιδιοτήτων
- Απουσία ελέγχου από κυβερνητικά όργανα ή άλλες διοικητικές αρχές
- Δυνατότητα αυτοτελούς παράστασης σε δίκες
- Οικονομική ανεξαρτησία, όπως αυτή αποτυπώνεται από την έκταση οικονομικού ελέγχου και τον ίδιο τον προϋπολογισμό κάθε Αρχής

Προκλήσεις

Οικονομικές Ανεξάρτητες Αρχές

Η έρευνα εστιάζει στις 8 Αρχές που σχετίζονται άμεσα με την οικονομία, δηλαδή είτε ρυθμίζουν συγκεκριμένες αγορές είτε μπορούν να παρέμβουν συνολικά στην αγορά:

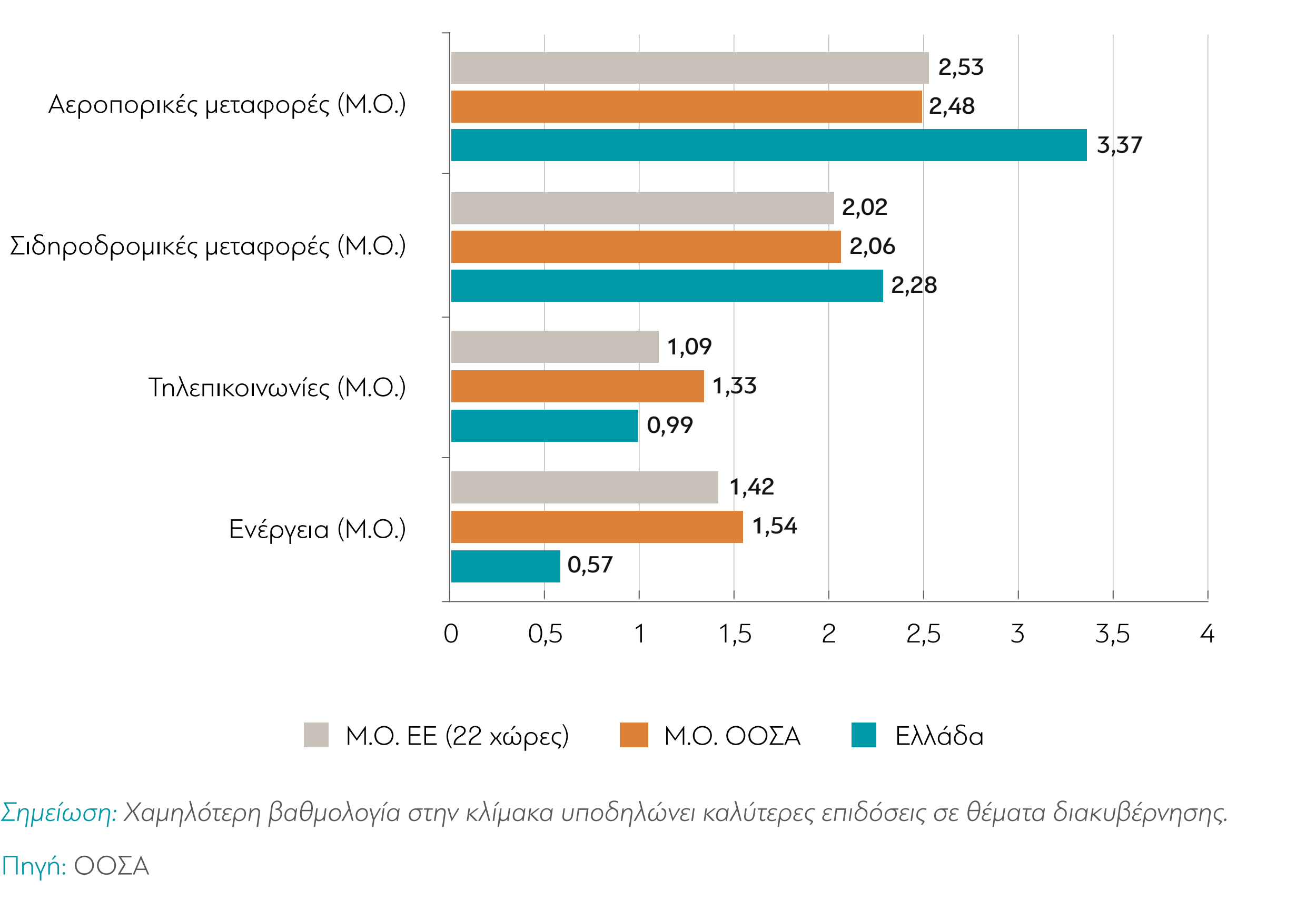
ΕΣΡ Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοηλεκτρικής	ΕΕΤΤ Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων	Επιτροπή Ανταγωνισμού	ΡΑΑΕΥ Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων, Ενέργειας & Υδάτων
ΡΑΣ Ρυθμιστική Αρχή Σιδηροδρόμων	ΑΠΑ Αρχή Πολιτικής Αεροπορίας	ΡΑΛ Ρυθμιστική Αρχή Λιμένων	ΕΕΕΠ Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παγίων

Διακυβέρνηση

- Ανομοιογένεια στον τρόπο επιλογής μελών.
- Συμμετοχή της Βουλής στην επιλογή μελών, έστω με γνωμοδότηση.
- Έκπτωση των μελών σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης.
- Οι ίδιοι πόροι είναι θεσμοθετημένοι για όλες τις οικονομικές Αρχές.
- Ανομοιογένεια στην επιρροή της εκτελεστικής εξουσίας, ειδικά όταν οι ίδιοι πόροι δεν επαρκούν.
- Κατάθεση ετήσιας έκθεσης πεπραγμένων στη Βουλή.
- Ανομοιογένεια στον τρόπο διακυβέρνησης και χρηματοδότησης.
- Υπάρχουν αρκετά περιθώρια ενίσχυσης της συμβολής τους στη βελτίωση των αντίστοιχων αγορών.

Η διακυβέρνηση των Ανεξάρτητων Αρχών συγκριτικά με άλλες χώρες

Γράφημα. Συνολικοί δείκτες αξιολόγησης διακυβέρνησης των ρυθμιστικών αρχών, 2018 (κλίμακα δείκτη: 0-6)

Σημείωση: Χαμηλότερη βαθμολογία στην κλίμακα υποδηλώνει καλύτερες επιδόσεις σε θέματα διακυβέρνησης.

Πηγή: ΟΟΣΑ

Οι αντίστοιχες αγορές

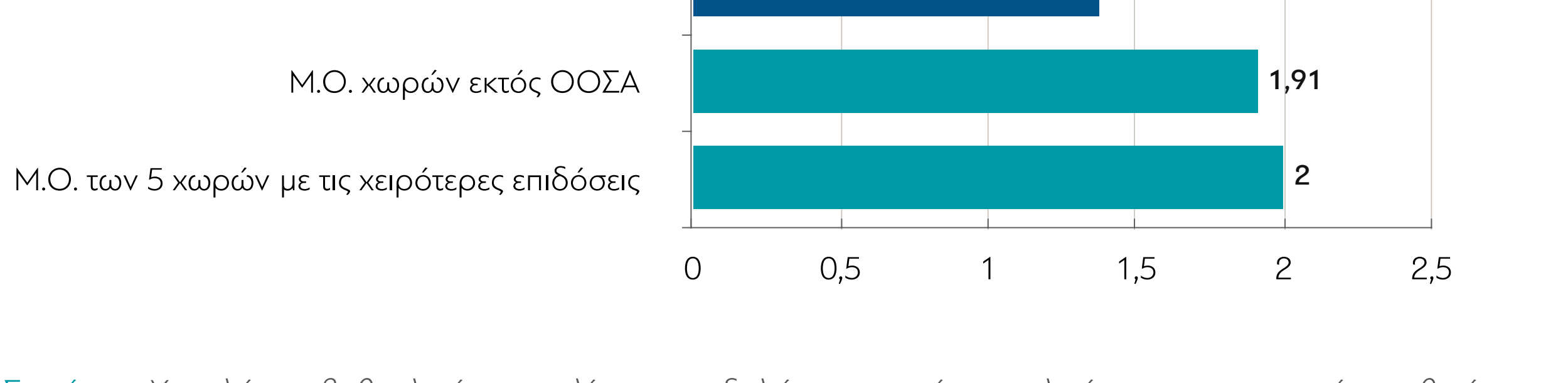
Η έρευνα επιχειρεί, επίσης, να ανιχνεύσει το αποτύπωμα των οικονομικών Ανεξάρτητων Αρχών μέσα και από τις επιδόσεις των αντίστοιχων αγορών.

Δείκτης PMR του ΟΟΣΑ

Αντανακλά το καθεστώς ρύθμισης πολλών κλάδων της οικονομίας (ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, μεταφορές, ύδρευση, λιανικό εμπόριο, κλπ.) και αποτυπώνεται τον βαθμό στον οποίο οι θεσπισμένες πολιτικές προωθούν ή εμποδίζουν τον ανταγωνισμό στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών, στη βάση βέλτιστων διεθνών πρακτικών.

Η επίδοση της Ελλάδας

Γράφημα. Συνολικός δείκτης PMR σε επίπεδο οικονομίας, 2023 (κλίμακα δείκτη: 0-6)

Σημείωση: Χαμηλότερη βαθμολογία στην κλίμακα υποδηλώνει περισσότερο φιλική στον ανταγωνισμό νομοθεσία.

Πηγή: ΟΟΣΑ

Ενημέρωση των καταναλωτών

Η έρευνα διαπιστώνει σημαντικό έλλειμμα ενημέρωσης των καταναλωτών για τα δικαιώματά τους και το πώς οι Αρχές αυτές μπορούν να τα διασφαλίσουν.

1 στους 10 Έλληνες

δηλώνει ότι γνωρίζει καλά τα δικαιώματά του ως καταναλωτής, το χαμηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη (28% μ.ό. ΕΕ).

Πηγή: Consumer Conditions Survey, 2022

Εμπιστοσύνη στις Ανεξάρτητες Αρχές

2,6 στα 5

η μέση τιμή εμπιστοσύνης στις Ανεξάρτητες Αρχές, παρόμοια με του Προέδρου της Δημοκρατίας και του Πρωθυπουργού (σε κλίμακα από 1 έως 5: όπου 1=καθόλου εμπιστοσύνη).

Πηγή: Τι πιστεύουν οι Έλληνες 2024

25n

έρχεται η Ελλάδα στο ποσοστό των καταναλωτών που εμπιστεύονται τους εμπόρους λιανικής και τους παρόχους υπηρεσιών στη χώρα τους (66%, έναντι μ.ό. ΕΕ: 76%).

Πηγή: Τι πιστεύουν οι Έλληνες 2024

Προτάσεις πολιτικής

Η μελέτη, έχοντας αναγνωρίσει πολλές ανισορροπίες, καταλήγει στις αντίστοιχες προτάσεις πολιτικής, που αφορούν 4 διακριτά πεδία παρεμβάσεων:

- Ενίσχυση της θεσμικής ανεξαρτησίας**
 - Αυστηρότερες διαδικασίες διορισμού και παύσης των μελών τους.
 - Διασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης μέσω ανεξάρτητων προϋπολογισμών.
 - Διασφάλιση μισθολογικών κινήτρων για την προσέλκυση εξειδικευμένου προσωπικού, υπό την προϋπόθεση της τακτικής αξιολόγησης από ανεξάρτητους εξειδικευμένους φορείς.
- Ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας**
 - Δημιουργία μηχανισμών δημόσιας διαβούλευσης και αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των αποφάσεων των Ανεξάρτητων Αρχών.
 - Ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου από τη Βουλή σε συνδυασμό με τη συνδρομή από ανεξάρτητους εμπεριγνώμονες.
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας**
 - Αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων.
 - Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των Ανεξάρτητων Αρχών.
 - Κατάρτιση στρατηγικών σχεδίων και κεντρικών δεικτών αποδοτικότητας.
 - Διεξαγωγή τακτικών αξιολογήσεων από ανεξάρτητους εμπεριγνώμονες.
 - Μόνιμη επιτροπή συντονισμού των Ανεξάρτητων Αρχών.
- Δράσεις εμπέδωσης της σημασίας και του ρόλου των Αρχών στην οικονομία και την κοινωνία**
 - Διοργάνωση εκπαιδευτικών και ενημερωτικών δράσεων για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις σχετικά με τα δικαιώματά τους.
 - Θέσπιση αυστηρότερων κυρώσεων για τη μη συμμόρφωση προς τις αποφάσεις των Ανεξάρτητων Αρχών.
 - Ενίσχυση του ρόλου των Ανεξάρτητων Αρχών στη χάραξη πολιτικής.
 - Μόνιμη επιτροπή συντονισμού των Ανεξάρτητων Αρχών.